

ప్రతి శంకు విజయము.

—ను

నానా శంకు విజయము

నానా శంకు విజయము

నానా శంకు విజయము

నానా శంకు విజయము

—

నానా శంకు విజయము

నానా శంకు విజయము

నానా శంకు విజయము

—

నానా శంకు విజయము

1913

REGISTERED COPY RIGHT

Price 0-6-0.

—

0 6-0.

చదువరు లారా !

ఇందు నెరసులున్న చక్క జేసికొని యుపయోగింపును.

విధేయుడు.

అన కాపల్లి బీ. బాలాజీదాసును.

ప్రకటన.

ఇందు గల పుస్తకముల వలయు వారు విశాఖపట్టణ జిల్లా అన కాపల్లి వాసుండగు బీ. బాలాజీదాసునకు వ్రాసిన నచ్చును.

1	ప్రియంవద	రూ	0	6	0
2	జయప్రద		0	6	0
3	సీతా కల్యాణము		0	6	0
4	గయోపాఖ్యానము		0	6	0
5	శ్రైశంకు విజయము		0	6	0
6	నల చరిత్ర		0	4	0
7	ద్రౌపదీ మాన రక్షణము		0	4	0
8	కర్ణానంద దాయిని		0	4	0
9	హరికథా యితీహాసమంజరి మొదటి భాగము		0	4	0
10	శిఖో రెండవభాగము		0	4	0
11	నూరదాసు చరిత్ర		0	4	0
12	బాలసుందర. మద్ది రంగనాయక రచితము		0	4	0
13	సారంగధర. స్థూర్యనారాయణ రచితము		0	6	0
14	కుచేలో పాఖ్యానము. సుదర్శనదాసు రచితము		0	8	0
15	కర్ణా చరిత్ర శిఖో		0	8	0

శ్రీ

త్రై లోకం కు విజయము.

శా. శ్రీ రాజాక ! నగాత్మజాకుచతః శ్రీగంధలిప్తాంగ ! సా
సారాభోవిధ ముచుక్త్య తరణా ! సభ్యక్త కల్పద్రుమా
పారావారినిపంగి మానినిగ హృత్పద్మార్క బింబోదయా
కారుశ్వాస్త్యద మతి ప్రేమకా సమ గాపాడు మృత్యుజయా,

గురుస్తుతి.

క. తగ నాధ్రభంజన గజపి
తగవరి పొట్టుకు కుల సుధావాధి విధు
జగు వేంకటసామి మదీ
య్యగురుని మదిలోదలారు నవరతాబుక.

కవి మాళా వళి.

సీ. భరత ఖిచ్చాబు భస్మం నై నాఖపట్టణా భ్యంతరి వాసకుడు ।
గురు భరద్వాజస గోత్రప్రపావన ప్రభుడు లక్ష్మణదాస పాత్ర
కుడు । రిగిమిర కేవల రామాభ్యునకు సన్నమాంబకు కేర్వితీ
యాత్మ్యాడు । పి స్రుతగాన ప్రవీణుడు గాలంప్రసాదు గానికి
చే సహవాదికుడు.

సీ. శైలజాహృదియాబ్జ భోస్మరి కిటామి
వీక్షణప్రాప్త గాన కివిత్వయుతుడు
చరహరిహరి కథాభోధనాగతుడు
అనియ గానానానా నాచారాకితుడు.

మిత్రులారా !

వ. జీవకోటిలో నరజన్మ ముత్తమమని మీఁతొరింగినదె యిట్టి జన్మ మెత్తినందుకు ఆనంద స్వరూపుండగు భగవంతుని దయనొందుటకై తగు బ్రయత్నించుట అవస్యకము, మఱియు, సుజనులయెడ వినయము బీదలయెడ గనికరము దేవునియందు బ్రపత్తి మాటల యందు నిజమునెరపిన నరుండు సద్గతి నొందగలడు చూడుడు. మున్ను సత్యవ్రతంబూని యశమొందిన హరిశ్చంద్ర చక్రవర్తిచరిత్ర మీక్రింద పొందు పర్చెద సావధానచిత్తుల రయివినివైరగుల నావలండ్లోని యానందించి మన్నింపవేడుచుంటి.

వ. సకల సంపదల కునికిపట్టగు ఆమోఘాభ్యుదయగంభీరకటి కలదు దానిని హర్షిం ద్రుండేలుచు చంద్రమతియను సాధ్వీమణిని బరిణయమై, పుత్రకునిగని లోహితాస్యుండను నామంబిడి దినములు గడుపుచుండ, స్వర్గపట్టణమున సింహాసనాధీశుండై యున్న దేవేంద్రుండు.

సావేరి—చతురశ్రగతి.

మునులారా ? కనుశి మోదంబున విచుశి! ము!

అనవరతము బాలాజిదాసు లాచరింపదగిన తేటమాట॥ ము॥

భూలోకంబున మీఁతొరుగని నర పాలురెవరులెరు, వేమారు॥ ము॥

చనువున నడిగితి మానవలోకంబున భూతవర్తిమాన నృపులలో

ననృత్రాబాడని వారలున్నయెడ నాలకింపవేడుకయ్యె దెల్పుచో॥

వ. యిట్లు యింద్రుండగు తాపసు లొకరిమొగంబొకరు మాచుచున్న తఱి తపోధనుండును మునికుల ప్రేక్షించును భూతభవిష్య ద్వర్తమానవేదియగు వశిష్ఠుండు సంక్రందీను నానొకించి.

తా. ఆకర్షణపుమః పర్వతభేద ! ఆర్యానుకూలన

జ్ఞేకైతేను నరలోకములోన హరిశ్చంద్ర చక్రవర్తి

శివునిపద సహజంబుల సాక్షిగజెప్పెద వైశ్రాంకురము

లవమాత్రము దప్పు గాడదెప్పుడు రవికుల ప్రభూతుండు.

వ. ఇట్లయందలి రమణుండఁజుట. గాఢనందనుండువని కనులెఱ్ఱిజేసి పదఘట్ట వం బొనర్చుచు.

సీ. తమ శరీరమువచ్చి తగుబాటపడ లేక విద్యకు నానుగుబెట్టిపెట్టి ఘనపాండితీశక్తి గనలేక పిలుధుల పోహమ్ముచుచు నిట్టబొచ్చి

పొంచి । సాని పాపలతోడ సరసంబులాడుటకై తమ మాన్యమ్ము
లమ్మి యమ్మి । సారాసుబ్రాహ్మి సీసాలకొలది ద్రావి మిత్రలేని
మాంసము న్నెక్కి పెక్కి.

గీ॥ సుకృత కార్యమ్ములకు సున్న జుట్టి చుట్టి
చెడుగుపనులకు ముందుగ నడిచి నడిచి
కొడక్రొవ్వన కాలమ్ము గడుపుచుండు
నేలమగ లేడ సత్యమ్ము నెఱపుటేడ.

వ. ఇట్లనగా వశిష్ఠుడు నవ్వి గాధేయు నాలోకించి.

బేనోగ్ — ఆది శ్లోకము.

విను గాధనందన

ననుగల్వలేని మాటలిచట పనికిరావు నే నెఱుంగుదు నిలావు॥ వి॥

పిచ్చుక గిరుడునికో సరియన వచ్చున వబ్బరలాడు రాచ
ముచ్చల వైశంకునితో సమమన వచ్చున బాలాజి మెచ్చున॥ వి॥

వ. మతియు వాని వ్రన వినుము.

సీ. కొక్కు కో కోయని కోడి కూసిన యాత స్నానంబుగావించి సొ
ధ్యవాచ్చి । ఆవనిసురులపాదమచ్చించి పిచ్చుట నై దురీతుల తిండినార
ద్దించి । విషియాబుగొలి కొంత నడిపిదగావించి తరువాత లేచి
యూసానమొనకు । జని రాజ్యకార్యముల్ చక్కగ సవరించి సత్పండి
తాళిని సత్కరించి.

గీ. కాలమును ద్రోయుమిడు నాఘనయశుండు

పద్మవత హిశాన్వయ సావనుండు

లిఖిల విద్యాధకుండు సత్యవతుండు

నారాతమూర్తి హరిచ్చేద్ర చక్రవర్తి.

వ. ఇట్టి సుగుణవంతుడగు హరిశ్చంద్రుండు కల్లలాడుటెక్కిడ నామాటవిని
యిట్టి పట్టుదలపడిచి నిగోళము చిక్కించుకొనుట మంచిదియన విశ్వామిత్రుండయ్య
గోచనండ్ల పండ్లు పటపట గొలుకుచు.

ఉ. హరిది యేని చిత్రము నరాధిపులేప్పును దప్పుకూతల

గ్గాయరే ? నోరుమూయుము గినుగొను మత్సురువిప్పి నేను గా

ధేయుడ భానునందన రతి ప్రియ పద్మజ నీలకంఠ నా
గాయణులైన నాకెదురు రాగలకే మది నేన యల్లినన్.

కమాచి—ఆది తాళము.

మానరా మునికుల నికృష్టా యో మంకు వశిష్టా॥ మాన॥
మానవాధముడగు శైలినికంకు సుమాట దప్పనాడడనుచు నుపపట॥
అలవింధ్యాచల గర్వబణచిన కలశోద్భవముండ బ్రామిను
కులనేర్పరచిన శ్రీపరాశరుని కూర్చి కొమరుమండ బలాని
నలుకబూని నేసియించిన యహా ల్యావల్లభుడుండ బురారిని
చులుకనగ నొచి యరకాల్కిచ్చు జూపిన భృగుడుండ దపస్సున
నలువను దిరస్సు దొచిన గాధతనయుడను నేనుండ గాలాజుని
సలలితముగ నేలిన శివపాదం బుల విరతము స్మరించెడి యీవే
ల్లుల దొరిదండ సకలదివిజలుండ బలుగొప్పవాడ నీవనికొనియిట
బలుకు చుంటివిచ్చట నీమాట పనికిరాదు పనికిరాదు పనికిరాదు॥

వ. ఇట్లు గాధేయుండన వశిష్టుడు శబ్ద.

సీ. శడమటికొండపై భానుమందమిన దిమ్మిపుట్టువు వ్రాతతప్పిచనిన
కులధారుణేధరంబు మేరమీటిన స్వాహావధూజాని చల్లనైన ।
హేమాచలం బని భూమిలోగ్నిగన దిలక్రిందుగ జగత్రణాము
నడిన । చదలపై గ్రహములు సంచారముగిన బ్రాహ్మణు లేడు
నిర్జలములైన.

గీ. మిన్ను విరిగిన దారలు మిగులును డి
నేలదాలిన నల్ల భూపాలుకెపుడు
తప్పనాడడు నిబెట్టిదములుపెడిచి
ఇంతిలో నరవమ్ము దక్కించుకొనుమా.

వ. ఇట్లుంధతి రమణుండు కలుక గాధనందనుండు గంకు లిడుచు నేనాడుక్కి
యినచే దబ్బలాడించెద మితయు బ్రాగరగ నుండమని బోధింపవచ్చునుగాని పండ్
మేమియో యీసునాసీరుని ముందు వెల్లడింపువన వశిష్టుండు శబ్ద.

శ్లో. ప్రత్యేకము నెప్పుడేల భూపతిప్రభునాబాటకు మొదట
సత్యవ్రతుడవు గమ్మని వాణీజునివ్రాగ నెన్నుదుట.

కల్యాణి—ఆదితాళము.

వినుమా గాధిపుత్రా ! యిటు గనుమా యో విశ్వామిత్ర ! విను॥
ముసిపుగ వ త్రిదశాలయవాసుల ముగగుగ బల్కెద నాప్రతిస॥
హిసము నువ్వకుమా బాలాజీ బాసావనుసాక్షిగ బల్కెద॥ విను॥
ఘన జపములు వర్జితు విప్ర కిర్కలను విసర్జితు
పెను జుదెమ్మునుదెతు కిడు ప్రియమున దలగొనిగితు దను
పున బూడిదసలదిగుతు కిర మునంగ పాలముధరితు
దనంగ గాడిదమీద నెక్కి ద ట్టిణి కట్టమున గమనితు॥ విను॥

వ. బొంకింప లేకున్న నీ ప్రతిస వెల్లడింపుమన గాళకుండు.

సీ. పెక్కుమాట లవేల వేల్పులసభలోన విను మిప్పుడేను గావించు
ప్రతిస॥ భూపతిచేతనే బొంకింప లేకున్న దుంపలదిసి పొట్టనింపి కొ
నుచు । చలికొండ్ల పై నెక్కి చర్మాబరునిగూర్చి తపమాచరించిన
తత్ఫలమున । పగమిచ్చి పెక్కెండ్లు చక్రవర్తిగనుంచి యటుఘ్నిద
వాసవారాసనమున.

గీ. వ్యాసశాతమ శాశిల్య నాలల్య
కపల కౌశిన్య భగ్గ మృకి య కిల్య
నారిదాత్రీ మౌన్య వినాది వల్య
కిలకేసభపు లెఱుంగి నిలుపువాడి.

వ. ఇవిధమున నమ్మునిగ్రామణులన్యోన్య ప్రతిసలు కలుక.

సీ. గుమ్మరి సారె బాగున
నమ్మహి గిర్రుమచి కరిగె హేమోదగుడె
నిమ్మచెన్న సత్త సము
ద్రమ్ములు గల గంగ బారె చారిలురా లెకె.

వ. ఇట్లయిన సంక్రందముండు ప్రకంపిత శరీరుండై శేరోలగంబు జాలించె. నమరులు
మిగుల భయమంది నలు నిక్కులనం బరువిడ సాగి మునిజనంబు లన్యోన్య ముఖావలోక
నంబొనర్చి బడలువీడ గాశేయాంబరములూడ కళ్ళకుండలములు వ్రేలాడ నిజనివాసంబుల

కుం జనిరి వశిష్టకాశికుల కోపంబు లంతరంగంబుల గాపురంబునేను దమ తమ నెలపులం జేరి హరిశ్చంద్రుం డొకనాడు నూర్పునివై జూడ్కినిల్చి యర్ఘ్యమిచ్చుచు మనమ్మున.

సీ. ఛాయావధూ మనస్సార సభృంగమా ! శర్వరథాంగిమా ! శరణు శరణు ! పరమభక్తార్పిత పాయసాన్నప్రియా ! సద్గుణసముదయా ! శరణు శరణు ! ఆశ్రితభక్త ఘోరాఘనారణ సృణో ! గురువియత్పద మణీ ! శరణు శరణు ! పృథురత్నమయ రథాన్విత హరి తైస్సాధ వా ! శతపత్ర బాంధినా ! శరణు శరణు.

గీ. సర్వలోక సంస్తవనీయ శరణు శరణు

శౌరిపద్మజా భవరూప శరణు శరణు

నిరుపమాన నిర్మలకర శరణు శరణు

పాహిమాం పాహిమాం పాహి పాహి శరణు.

వ. ఇట్లర్ఘ్యమిచ్చు సమయంబున గాధేయుండరుదో దద్వార యెరింగి ముండుగ జని నమస్కరింప కపట మనమ్మున గాధిచూలి నవ్వును.

గీ. గతయుగమ్మున నెయ్యది ఘనత కెక్కె

ఆఖల కవిపుంగవుల నెద్ది యాశ్రయించె

పుణ్యజనులు దేనిగని విమోహపడుదు

రట్టిదేవత నిన్ను జేపట్టెగాత.

వ. అని దీవింప ద్రౌకిరికుండు వహవ్రసాదము కవర్జనంబున నివ్రుండ నెలిమిరాక కారణంబెరింగించిన నీదాసుండా తెలుగున జేయంగలడన గొంతుండు నప్పి.

తా. శివునకు బ్రీతిగ నేనొక్క క్షేత్రపు జేయబూని తీక్షితిని

రవికుల తిలకా ! దానికై గొంతద్రవ్య ముడుగ వచ్చితిని.

వ. కావున మూడు భారముల ద్రవ్యమిచ్చిన నాసంకల్పము సంపూర్తి కాగలదన విని భవాగాగమ్మునంగల ద్రవ్యముకావలసినంత పుచ్చుకొమ్ముని హరిశ్చంద్రుండు వలుక గాధేయుం డాశ్చర్యవంది త్రిశంకునందనా ! మాకు నీవంటిదాత యుండ లొపంబులేదు మాకవసగము వచ్చి నప్పుడడ్డొద నంతగాక నీచెంతినుంచుమని గాధేయుండు చన జంద్ర మతి ప్రియుండు మనమ్మున.

నాదనానుక్రియ.—అది తొలిము.

నేనేమి నేయుదా నిరాభారి చవియెను॥ నే॥

నే మొసంగినట్టి ద్రవ్యచయమా మాన్సింద్రుడు దీసికొని చనినచో
నాగచర్మ పసనుని స్థిరింపుచు నానగరమ్మున నుండుహాయిగ॥ నే॥
ఆతడల్లిన శంకరాదులైన భ యంపడుదురు ఋణముంచిచనియెనే
తఱినడుగునె తెలియదు గాలాశీ దాసావనుడెఱుగు నీమఱుగు॥ నే॥

వ. ఈగతి చింతించు తఱి విశ్వామిత్రకల్పితంబగు జంతువులబాధ సహింపలేక
కాపు వాండ్లు ప్రభువు నాలోకించి చేతులు జోడించి.

నాదనామక్రియ—త్రిశ్రగతి

వేలేలేలేలేలేరాజా! పితమోకము లరుదెంచెవినుమోమహారాజా॥

నేల యొనినట్లు పెద్ద నాలుమెకము లరుదెంచె॥ వే॥

• పైరులన్ని మేసి పరుగున మముడాసి

ప్రాణానికి గాసి పరచెను గుణరాశి

అొలగి గుడ్డ పేలిక అో నచ్చితిమి చాలక

యిలవలేము పాలికాపుల గావు మేలిక

నాటిజంపకున్న నొ పాటికేగనున్న యీ

• పూటపూకుబన్దు కట్టబోమిక మీశిస్తు॥ వే॥

వ. ఇట్లు విన్నపంప నరేంద్రుండు వారలకుం గల వంతదీర్చెదనని యభయం
బాహు భావనకలోకించి జోటిమిన్నా ! నేట కొఱకై వింధ్యాటపీఠరమునకుం జనవలసి
వచ్చినదన విని నీతిలిలకంబాశ్చర్యం బంది.

కేదారిము—శ్రీపుట శాళము.

అంత యున్నది పువేట దేగోలరా? యో భూమిపాట॥ యీతి॥

విశదోచె సకల భూతి వితితిని మీప్రాణముగతి భా

వితురుగద సదా విమతమదవిదార పరమోదార రుచితమార॥

ఇనకుల్పదదీహా ! జీవ హింసకులు బీ బాలాజీవర

నుని సత్కరుణకు బాత్తులుగారినిగదా మాంసవర్జితంబవైతి॥వి॥

వ. ఇట్లన ప్రయశీ ! జంతుబాధచే వంతినొండు ప్రజలకు వాద్దాన మొసంగుట
చే కాగడవికి జనవలసివచ్చినదన జంద్రమతి విని నాధా ! యడవి జాడ నేడుక బాడమి
యన్నది గాన నే నరుదెంచెద ననియల్క నేలనుగండు సతీగుతి సమేతుండయి వివినం

బునకోతెంచి జంతువులనంతపుచ్చి కాపులబాధ మాన్చి మఱల నింటికివచ్చుచు మార్గ మధ్యమున విశ్వామిత్ర ప్రేరితంబగు.

సీ. ఇంద్రసీలపు గాంతినేలు కన్నులతోడ ముగ్ధులుగుల్కు నెమ్మోము తోడ । పగడాల జిగిమాపదగు వీనుగనతోడ గడునల్లనైన శృంగ ములతోడ । ముత్తయమ్ముల సౌరునెత్తు చాటలతోడ నవరంజనేలు మేని పసతోడ । మగరాలక్రాంతియు నగులోదొడలతోడ బుడుత జాబిల్లిదాల్కుడుపుతోడ.

గీ. దొడ్డ డెక్కలతో బొట్టి ణోకతోడ
గాలిపేరెమ్ము నడచు వేగమ్ముతోడ
బిత్తరపు జూపుతో నేలనత్తియత్త
నటుల వడిజింకరాగ జేడజ్జేమాచి.

వ. విస్మయమంది భార్యకుం జూపుచుండునది లోకితి కుమారుండు గాని నవ లోకించి తండ్రిని దిలిచి.

నాదనామక్రియ—అది శాలము.

బాబా! చూడుమా నచ్చుచున్న పసిడి యిది! బాబా!
శ్రీ బాలాజీవరదాని చేతనున్న జాకరీతేదిది! బాబా!
చూడు చూడు దాని సోయగిమ్ము నేడు లేడిచెచ్చియిచ్చిన నా
మేడచీడీ మీదగట్టి పచ్చిక మేపి దానితోడ నాడునని బాబా!
కోటలోన నున్న జాకరీకి నాటిగాన గనుము దానివరక
బూటకమ్ముగాదా వేకయున్న బువ్వనినుట నేడు నున్న! బాబా॥

వ. ఈరీతి నడుగు కొమరుని ముచ్చటదీర్చునెంచి భూపాలుండు వెట్టియై యిట్టి వెంటనంటిజన నది కాశినికు యాశ్రమమంబునకు జని మాయచయ్య నంతపలక కల్పితం బగు శయ్యవై ఇంద్రవరీ యూరుపితంబువ శిగమునంచి నిద్రించు తటి సతీతిలకము చిగురు టాకులతో జేయంబడిన వీక్షనచే చల్లనిగాలిసోకునటుల మెల్లన వీచుచుండగా భూకల్లభుండు చెడుగు కలగని దిగ్గునలేచి గడగడవడకుచు గన్నీరు పడుచుచు భార్య నాలోకించి.

కై కనక—అది శాలము.

ఏమని బెల్లుదానో చెలి రూ!! మీ!

సోమనిభాస్యా ! నామనో రహస్య॥ మే॥
 కొలువున బెద్దలుగూడియుండ దలమీది రత్నకలిత కిరీట
 మలగూలినట్టుల దన్ని కేశ ములబట్టి యూరివెలపల కీడ్చిన
 పలువిధముల బాధలనుభవించి పదపడి బాలాజీవరదుని కృప
 విలువలేని సౌఖ్యమొందినట్టుల కలగంటి నాతోంటికృతమిదియంటి॥

వ. ఇట్లని కడు చింతింపుచున్న సాధ్వీమణి విని మిగులభయచుంది పృథ్వి భయ
 ములేని దానివలె నటించి వల్లభా కల కల్లనిదెలిసియు నిట్లు జింతింపం బాడియే ధైర్య
 మూనుండని వలుక నామాటనవ్వుక రాజు మిగుల బాగులుచున్నంత నక్కటా మక్కువ
 కాడు మిక్కిలి బాక్కుచున్నాడు దుఃఖమును ఇహోదోలు మహిమగల గానవిద్యా ప్ర
 వీణు లెవ్వరయినవచ్చి పాటబాడి రాచమేటివిచారమాపిన బాగయుండునని యండజ
 యాన మోచింప విశ్వామిత్ర కల్పితంబగు మాటకొన్నియ లిరువ్వు.

సీ. సాంభ్రాణి తైలమ్ము చరిమి కొప్పలువెట్టి కడుదావిగల ఘోలు
 ముడిచి ముడిచి । కినుదమ్ములకు కాటుకలువెట్టి కస్తూరి తిలకమ్ము
 నుదురుల దిద్ది దిద్ది । వింతచీరలగట్టి విలువసామ్ములువెట్టి తోరంపు
 గుబుసముల్ దోడిగి యోడిగి ॥ ఎవ్వేళ బలుతావులీను తైలమ్ముల
 బునుగు నెమ్మేనుల యూసి పూసి.

గీ. చలువజేసిన చేమమాతైలమిబట్టి
 తగిన తాతి జుర్రముల హ సములబట్టి
 వయసువారికి నేత్ర పర్వమగునటుల
 మాలతలువచ్చి భూపతిమోల నిలిచి.

హి॥ భయిరవి—త్రిశ్రగతి.

రాజశేఖరా ! నిపు రాజ భీకరా ! ॥రా॥

ఛీజనానుకూలా ! దినేంద్రకుల శీలా !

మచ్చికతో భవదీయ సమక్షంబున బాటబాడ

వచ్చినాము బాలాభీష్టా ! గానానుర క్త ॥ రా॥

వ. ఇట్లు మాలగరితలన నేలనుగడు వారలంగని మీమీ విద్యాకాశల మిప్పట్టున
 వెల్లడింపుండన వల్లెయని పల్లవాధులు భూపల్లభునిపై దృష్టినిల్పి హస్తవిన్యాస
 మొనర్చుచు.

హిం-తైరవి—త్రిశ్రగతి.

ఉదోప్రియా! జాగోజీయే కేలిడరుంలాగి॥ పు॥

గజరగజరామైనపేని ప్రియా! ధర్మజాగో

సోతిథిమై నీంద్యే-మారె గజరావోచ్ఛుచుగాలియా॥ పు॥

వ. ఈ గతి గానమొనరింప నా హరిశ్చంద్రుండు సంతసించి కొంత ద్రవ్యంబొసంగి వాగోసంగి పడంతులు నగుచు నరనాయకు నవలొకించి.

గీ. ఏమిచెప్పదుమయ్య పూదోమరమున

మమ్ము భాఖిపుచున్నాడు మన్మథుండు

సందిటంజేర్చి కడు సంతసపటన మమ్ము

గూడినంజాలు నదియె నూకు బదివేలు

వ. ఇట్లు చండాళకన్య లనుగ భూవల్లభుండు హరహరాయని చెవులు మూసి కొని వెలందు లారా! నేనేకపత్ని ప్రతుండనగుట మీ యభీష్టము దీర్చి నవకాళము లేదు గాన నితటితోద్భవినొందిపొండన వారలు మాకోరిక దీర్చును నీనగలు విత్తమన సరము లేదని రాజును వంచినుటకై శృంగార చేష్టలనేకముగా జేయదొడంగిన నృపాలుండరాజులోచనుండై కొరడా చేబూని వార లభాధింప నరుదెంచునమయమ్మున సత్య కీర్తి హరిశ్చంద్రుని చేయి బట్టికొని.

చ. అబలబట్టి కొట్టుటకునై కొరడాకై బూని వచ్చుటల్

సబబనిదోచెనే? సతులుసైపుదురే కళదాడనంబు వై

అబలమదంబణించి కడలేనియశమ్ము గ్రహించుటుర్విలో

సాబగు నృపాధినాథులకు సూర్యకులూబుధి పూర్ణచంద్రుమా!

వ. ఇట్లని నృపతికిం గల కోపంబు వారింప సంత చండాళకన్య లివ్వ రొకరితో నొకరు.

కాఫీ—అది తాళము.

ఏలామనకు వానిజోలి చెలి! యేలా॥

పూలవిల్లుకేలో నేలుమనుచు బ్రతి

మాలిన మన కను కూల పడడయ్యె నిక॥ యేలా॥

అల బాలాజీవరమజ్జా చలిమలపట్టి విభునితో

దులదూగు గాధేయునితో దెలుపుదము కలికి మగుములికి॥ యే॥

వ. ఈగతి సనికొని కొప్పులువిప్పి గాజులు బ్రద్దలగొట్టి మేనెల్లరక్కొని వీర రాంగురై. నాతులే తెంచి గాధేయు నవలోకించి.

తొ. జనకా! యేమనిదెల్పుదు మాభూజాని చాలకోపమునన్
కనికరింపకయె మమ్ములగొట్టెననుగొను మామామొడలన్.

వ. ఇట్లా మాలచిగురు బోండ్లు విన్నవింప గాధిచూలి చిందులు ద్రొక్కుచు నేమేమీ నృపాధముండు మిమ్ముల బాధించెనా? సరి సరి నాకోపాగ్నిని వాడే తెఱంగున భరించునో చూచెదనని చట్టున వచ్చి కిరీటము నెడమ పాదమ్ముల నేలగొలిపటుల దన్న నా మన్నతేడు క్రన్ననవచ్చి హాని పాదమును బట్టి.

ఉ. ఎంతటి నెప్పిపట్టినదో హీరమణీమయమో కిరీట ము
త్యంతముదాక మీమ్మదుపదాంబుజమో కుశికాత్యజాత మీ
రింతటి యల్కబూనుటకు నేనెవరించిన కోపమేమియో
శాంతివహించి మానకుల చంద్రమెల్పినె మీకు మ్రొక్కెదన్.

వ. ఇతైఱంగున హరిశ్చంద్రుండన గాధేయుండు గన్నుల నిష్పలు రాల్పుచు బద ఘట్టన మొనర్చి.

బైరవి—ఆది తాళము.

వినుమోరినివప రాధివిగావటరా నృపా॥ విను॥

—ఇనకులాధిమా ప్రాజ్ఞుడవని మనమునదలచియుంటినికోరికొంటి॥ విను॥
పుడమిశులులేరో? వేటకై యడవులకుంబోరో? యీ
పడతులపై యనుకంపనహింపక బట్టితివట తిట్టితివట కొట్టితివట!
తులునా! నాతోటకరుడెంచి జాతువుల గీటడంచి మఱి
నలపసిడి యిట్టి నెంటనంటి యీ యాసముగలిగించి కడు
నలుకబూని నాముద్దుకూతుల నటమట నొందించియుంటి విక
యోలగి యెటులబోయెదవు బాలాజిని పలుమరు రిక్షించినట్టి యీ
జలజారిమాళి నీకు దోష్పడిన జడువనురా? విడువనురా? యిదివినరా॥

వ. కాళి మండిట్లన రాజా భయ భ్రాంతుండై కగముతి మోడ్చి.

గీ. కొడుకు లవివేకులై జేయునుడుకు లెల్ల
స్నేహరే? తల్లిదండ్రులు సంయమింద్ర

కోయుదురె తూటికూర వజ్రాయుధమున
గోప మీరీతిజూపిన నోపగలనె ?

వ. కావున నాతప్పులు సైరింపుండన గాధి నందనుండు విని నవ్వుచు భళిరా హరిశ్చంద్రా నీపయి మాకు దయవచ్చినది.

ఉ॥ చూడు మదీయ పుత్రికల సుందరిత న్నొనగోటికైన నీ
మూడు జగంబులందు సరిబోలరు స్త్రీలెవరైన మారుమా
టోడక నీలతాంగుల దయస్కని కౌగిటజేర్చి వారలక
గూడితివేని నిన్ను నలగోపతి గద్దెయ్యపైని నిల్పెదన్.

ప. ఇట్లన జంద్రమతీ ప్రియుండు గాధేయుం గని.

క. కులమున గల ధర్మబా
వలనిడి మాలెతలగూడి స్వస్థోక్తుఖి
బులనెల్ల నెంత జెప్పిన
గల రాజ్యంబైన విడుతుగాని మునిందా !

వ. కురీతి భూపాలుండన న్నగాధిసుతుం డాతనిం గని.

కల్యాణ—ఆది తాళము.

మాట దాటరాదు నీవన్న॥ మాట॥

నూటిగ బాలాజినేలిన గంగా జూటిని పదమాని ముజ్జగాన॥మాట॥
మనుజనాథ! నీరాజ్యము మాకు సమర్పించిపోమ్ముకినుమువివినమ్ము
జనులకానవాలుగ నీముద్రక సరగనిమ్ము చిరసుఖమ్ముగలుగునజమ్ము॥

వ. గాధి నందనుండిట్లన రాజు నవ్వుచు.

ఉ. పంటవలంతినేలి పిదపం దపమెంతయొజేసి యిట్ల మీ
రుంటిరి ముజ్జగంబుల యశోన్నతులై యిది మాని క్రమ్ము
దొంటి యవస్థనుండ మదిదోచిన బ్రాహ్మణుడ తమైన మ
న్నంటక దక్కు రాజ్యరిమనగతయ్యై కొనుమో తపోధి నా !

వ. ఇట్లని రాజ్యము దాగబోయ నతని సాహసమునకు గాధేయుం డాశ్చర్యమంది రాజా ! హరిశ్చంద్ర ! నీరాజ్య రక్షణమా కొనంగిలివి గాన నా స్వాధీనమందున్న భూ

మిలో నీవువుండగూడదు గాన నిచ్చటి నుంచి బొమ్మన వల్లెయని పుత్రకళత్ర సమన్వితం
డయి యడవికి బోవ నుద్యోగించు సమయంబున గౌరీకుండాతనింగని రాజా! నాడు
యజ్ఞార్థమై వాగ్దత్త మొనర్చిన ద్రవ్యంబిప్పు డొసగు మన హరిశ్చంద్రుండు విని మనీ
కుంజరా! రాజ్య మంతయు మీకు సమర్పించి బడుగునై యుండ నింతటితో దనివి జెం
దక ఋణము మీద నుంచుట జెల్లునా యన గాధి చూలి కన్ను లెఱ్ఱజేసి భూపా! కొంచ
మైన యోచింపక నిట్లు బలికినందుకు వింతగా నున్నది

తొ. ఈరాజ్యము సవనము జేయుటకై యిచ్చిత్రవేమో చెప్పు ,
మోరాజా! సత్యమ్ము నిల్పుకొన నూహయున్న నిడు మప్పు
యిచ్చుకై న మనమున దలపోయక నీగతిబల్కుట దగునా
మంచిది శిల్పము మాఋణమెప్పుడు స మర్పించెదవో నుగుణా !

వ. ఇట్లు గాగి సుతుండన జంద్రమతి ప్రియుం డనలోకించి.

తొ. ఓ దయానిధీ! ముప్పది దినముల లోదీర్చెద మీ ఋణము ,
ఆదివసంబున కీయకున్న నన్నమ్మి గొనుడు మీధనము.

వ. ఇట్లు హరిశ్చంద్రుండన గాధి పుత్రుండంగీకరించి నక్షత్రకా! యిటు రమ్మ
వీని వెంటబొమ్ము మన ఋణము దీర్చుకొమ్మని పలికి వాని చెవిలో నక్షత్రేశ్వరా!
నీవు నాశిష్యుడవై నందుకు భూపతికెన్ని బాధలు పెట్టియైన దబ్బర లాడించితివేని దా
నితో గురు కట్టుముగా నెంచెదనన బాపండు వలెయని హరిశ్చంద్రుని వెంటనంటి జను
చుండ గాధేయుండు సత్యకీర్తికి రాజ్యంబిచ్చి యదృశ్యాకారుడై నరనాథాదులు జను
మార్గమధ్యంబున ముండ్లు గొప్ప రాళ్లుండు నట్లానర్పుచు నీకు దోకీకకుండజేయుచు నధిక
బాధలం బెట్టుచుండ వారు గట్టిడుమ లనుభవింపుచు జంద్రమతి హరిశ్చంద్రు ననలోకించి
ప్రాణేశ్వరా!

నవనోజు—ఆది తాళము.

ననువ బాల పుడమి పాల! ||నడు||

ఒడలు చెమటలెక్కె దనువు స్రుక్కె

ననుగులు దిడబడె ననుమసి యాడె ||నను||

సౌదల నడును బోవుచుండ గట్టిన పుట్టమెల్ల జరిగె ముండ్లచేతి

పదిములబాక్కులుదో చెనునాచం కిదిగడు మనలోహితుండుకిటకట

నావయి కరుణించి మెల్లమెల్లగ నడువుడు పాలిత బాలాఙ్ కృప
యీ పగిదిని గలదాతపసికిమన మేమిజేసి నారమిట్లు లొనరించె॥

౪. చంద్రవతి కన్నీరునిచి యిట్లునుచుండ హరిశ్చంద్రుండు గుమారు నెత్తుకొని
భార్యచేయబట్టి మెల్ల మెల్ల నడుచుచు వనమ్మున.

నాద నామక్రియ—త్రిపుట.

అక్కటా? యీ సలిపడు ప్రయాసమెట్లుల జూచియోపుదు॥నక్క॥
ఇక్కలికి మిన్న నానిమిత్త మీగతి నుండ వలసినచ్చె॥ నక్క॥
వాడె మోము దమ్మి క్రొమ్ముడి వీడె నడుగుదోయి క్రిందిపొర
లూడె దీని నెమ్మేనికాంతి నూడె గంటిసీరు రయికపై నోడె॥నక్క॥
మేన జెమటలూరె బెదవులు మిగుల బీటవారె బాలా
జీనేలినహిమనగాత్మజా భాసని నమ్మినందుకా యీగతి॥ యక్క॥

౫. ఈగతి జింతింపుచు భార్య నారడింపుచు ధైర్యము జారనీయక జనుచున్నంత
దొంగ బడలిక చెచ్చుకొని నత్తత్రకుండు నేలంబడి.

౪. అలసితనయ్య భూమిపయనానవు పాదములయ్య దప్పిచే
గళముఖమెండెనయ్య గురుఘర్మకణంబులు దోచెనయ్య శీ
తల సలిలంబాసంగినను దబ్బుననిడకు జేర్చి ప్రాణముల్
నిలుపకయున్న విప్రవటానింగడ తేర్చిన దోసమబ్బదే?

౫. ఇట్లన జంద్రవతి భర్తగాంచి మన కుమారుడైన విడిచి యీవటువును గా
పాడుట యుచితంబన నరనాథుండా కలికి పలుకులకు మిగుల సంతసించి యొక కమలా
కరంబును సమీపించి చల్లని నీటిచే వీరల దృష్టిజేసి తాను స్నానంబొనర్చి సంధ్యవాఙ్చ
కొంత జలము వుచ్చుకొని యడవుల దిరుగుచుండ నింత.

సీ. స్నాన సంధ్యావందనముల గావించు విప్రలవిచారమ్ముగో ముంచు
నెద్ది । ఇలగల విప్రయోగుల కన్ను దోయికి పెనుభూతముగ గాను
పించు నెద్ది । ఆలస్యముగ పానశాల కేతెంచెడి జనుల చింతాబ్ధిలో
జొనువు నెద్ది । యింటను జొరరాని యిందీవరాక్షుల పాలిటకుం
తమై బరగ నెద్ది.

గీ. అట్టి చలికాలమేతేర నవనిలోన

మానవులు జెప్పగల బుద్ధి మంతులగుట

గొన్ని సదుపాయముల జేసి కొనిరి గాని
తలప నల జంతువులకు నాధారమెవరు.

వ. ఇట్టి చలికాలమ్మున గట్టిడుమలనుభవింపుచు ముందు జనిచని యొక మట్టి
చెట్టుక్రిందజేరి కనవు శయ్య గల్పించి నక్షత్రకుని దానిపై బరుండబెట్టి పైటకొంగుబరచి
కుమారుండు జంధ్రమలియు నిద్రింపు చుండ హఠశృంగ్రుండు భార్య నవలోకించి కంట
దడిపెట్టి మనమ్మున.

సీ. చలువ లోటలలోన సంచరించెడి లేమ యడవి భూములయందు
నడువవలసె । నెలరాలపై గతునిర్దిపుచుండు నెలంత కఱకు రానేల
పై దిరుగవలసె । ఆరు చవుల తిండి నారగించెడిచాన దుంపలచే
బొట్టనింప వలసె । మేడ మెట్టులకెక్క నోడు సాస్వేమణి యద్రుల
గల్గట మాడవలసె.

అకట వాపాల బడి యిట్లు లచుభవింపు
చున్న దీతలోదరి నన్ను గన్న తండ్రి
లోహితుండల బగ్గిలలో పికారు
నెడి నాకి నీగతి సంభ వించె

వ. ఇట్లు వితర్కించు సమయమ్మున వేతాళుం డరుదెంచి పండ్లు గొలుకును.

భైరవి—ఆది తాళము.

సరాఫమా ! యెవ్వడవురా యేలవచ్చితివిరా॥ నర॥

నిరాన పొగము దరికేగిన కరి తెలుగునవచ్చి నాచేతజిక్కితివి॥ న॥

బాలాజీదాసుని రక్షించిన పాలాక్షుడు నీకడ్డము వచ్చిన

వ్యాళముకప్పను మ్రింగి నగతినో పాలసా ! నిన్నట్టెబట్టి మ్రింగెదర॥

వ. ఇట్లు వేతాళుండన నరనాయకుండా లోకించి నీకు బ్రాణముల మీద నాశ
యున్న వచ్చిన త్రోవబట్టి పొమ్ము లేదా యుద్ధమునకు రమ్మనగా వేతాళుండు గదియ
నిరువురు ఘోర సమరము జేయ రాను రాను వేతాళునికి శక్తితగ్గి శరణు జొచ్చిన రాజు
కనికర హృదయుండై యింటికినుంచి నాకింకరుడవై యుండుమని జెప్పి యచ్చోటు
వాసి వచ్చుచు దారినడుమ నడ్డముదగిలిన కారుచిమ్మునగడిచి కాశీపురము సమీపించి
గంగానదీ జలస్నాన మాచరించి విశ్వనాథాలయము జొచ్చి మనమ్మున.

సావేరి—అది.

శంభో! హర హర శంభో శివ శివ॥ శంభో॥
 కుంభిదానవహరా దిగంబర జంభవై రిపూజిత చరణయుగళ॥శంభో॥
 మేరుచాప చిత్స్వరూప ధవళా కార పాపహర భుజగకలాపా!
 దిక్కు లేని వారలకును నీవేదిక్కని మదినమ్మి
 మ్రొక్కితిమి యడుగు దమ్ములకు మమ్ముబోనగ నిలసరమ్మి
 పక్కి కన్న దక్కువయ్యె నిక మాబ్రతుకు గనుగొమ్మి
 అక్కటక్కట యిట్టి యిడువులెవ రైన బడరు జమ్మి
 మక్కువ నామార్కండేయుడు మీ ప్రక్కజేరి కొగలించి
 వేడిన దక్కినాపు సామిని శాశించిన దానవచయహరి
 ణ మాగుత భుక్తిపాల భగణ సూనిగణ పూ
 జిత మృదుచరణ మాకుగల చిక్కు ద్రోస కరుణ
 నేలు బాలాజి దాస శరణ భవతరణ॥ శంభో॥

వ. ఇట్లు శంకరుని ధ్యానించి యొకరమ్య ప్రదేశంబు జేరియుండ నత్తుత్రకుండు రాజా! గడుపు కాలము సమీపించినది యిదివర కొక పయిసాయుష్యులేడు నీయొద్ద ద్ర వ్యమున్నట్టు కనుపడదు గావున మాయుష్య తీరుమార్గమూహింపుము లేదా యాయజాల సము నేజనియెదనన భూపతి మారుబల్కు లేక మోమువంది కడగంటను భార్యముఖ మాలోకింప నంత నత్తుత్రకుండు రాజు నవలొకించి.

శం. బూచివాని గిత్తి నిటు నటు దిక్కులు జూచిన లాభాబేసి
 దాచితివా ధనమప్పు దీర్పనా లోచింపుము భూస్వామి

వ. ఇట్లన భూపుండమియు నననేరక జూచుచున్నంత చంద్రమతి కల్లభు నవలొకించి.

నాదనామ క్రియ—అది తాళము.

చింతింప నేలా? భూపాలా! బుధమత శీలా! ॥చింతి॥
 అంతటిదశ యింతకు వచ్చె నిక యెంతటి యవస్థ రానున్నదో మన
 వగుతుకు వచ్చినది యనుభవింపక పరులనుభవితులే? ప్రియా!
 పుడమితేజులకు గీర్తియే ధనము విడువరాదు ధైర్యమెట్టియి సమల
 బడిన మాని ఋణముదీర్చ నన్నగడినిబెట్టి విక్రయింపుడు॥ చి॥

అప్పుదీర్ప నింతకన్న వేరు మౌప్పుగానరాదీగతి జేసిన
తప్పక బాలాజినేలిన గారి ధవునకు సంగ్రహీతి కాగలదు॥ చి॥

క. ఇవ్విధంబున బలుక త్రైశంకుండు బోటి మిన్నాపడంతి నమ్మి బ్రతికిన పా
సాత్కుం డెచ్చోటనైనం గలడా యన జంద్రమతి భర్తనువిల్పాకించి.

లో డి—త్రిశ్రగతి.

సందియ మొందనేలా యోనరపాలా॥ సంది॥
అదరి కిని సుఖ దుఃఖము లరయసమము జమ్ము॥ సంది॥
గజవిజ తొడుకు దోసము గలిచెంకల్లకన్న
నిజముకన్న లేదిలపున్నెంబు రాచ మీన్న
అరలి ప్లలో బోవు భార్య నమ్మిన దోసమ్ము
అన్యత మామ దోసము బా యగ నేవరితరమ్ము
పాలిత బాలా పై భారముచి నన్నమ్మి గుణ
బాలా! ముని యప్పుదీర్చి యశమును జేకొమ్మి॥ సంది॥

క. ఇటులం బలుక హరిశ్చంద్రుండు వలెయని యాపల్లవోష్ఠిని యంగడికిందోకిని
పోయి పోయెదరా! నాపేరు హరిశ్చంద్రుండు నేనూగ్యవంక సంతాతుండ త్రిశంకు నంద
నుండను నారాజ్యం బంతయు గాధేయునకు సమర్పించి మఖార్థమై వాగ్దానం బొనర్చిన
పితృ వ్రూయంబాలక నాభార్య నమ్మనీయకొంటి గావున.

సావేరి—అది శాశము.

మిగుల చౌక బేరమిదియు జంప మెలతను గొన రండు॥ మి॥
మగున త్రిశంకుని కోడలు దీనిప నిగనుగొన్న సంతసింతుప్రోడలు
నవ్వలాటైన దప్పుగూయదు నాతిమిన్న చెరుపు పనులు జేయదు
బువ్వ బెట్టు వారిమాట ద్రోయదు పుణ్య కార్యములకు వెనుకదీయదు॥
పర పురుషులు దమ్ములని దలంచు పరులసొమ్ముదృఢముగ భావించు
నిరుపేదల గన్న సత్కరించు నిరతము బాలాజిని స్మరియించు॥ మి॥

క. ఇట్లు జూపినంత నూర్చుండు దన కొమరుండగు శత్రుశ్చరుని రావించి మన
వంక జాతుండగు హరిశ్చంద్రుని గాధేయుండు బలుచిక్కులు బెట్టుచున్నాడు గావున
నీవేగి యాచితమిచ్చి వాగల గొకితుని స్వాధీనమునందప్పించి వారి యశము ముల్లంకంబు

లవ్యాపించు నట్లాచరింపు మన కలిరాజు వల్లెయని వృద్ధబ్రాహ్మణ వేషమాని కాలకాశి కుండను నామంబున వచ్చి హరిశ్చంద్రు నవలొకించి.

ఝా ఝూటి—త్రిశ్రగతి.

ఎవడవురా నీవు యిందేల వచ్చినావు॥ యె॥
అవమానంబనక భార్య నమ్మ జూపెదవు॥
అలిని మర్యాద జేయక నమ్ముట తప్పు గాద
చాలు మూతిమీద మీసంబు నీకు లేద॥ యె॥
వినరా దోసకారి నీ వితర ద్రేశముజేరి
ననబోణి దొంగిలించి నావని విడిచి రోరి॥ యె॥
రాజభటులు విన్న నీలావడగుతురన్న గా
లాజీ వరదుని సాక్షి లలన విడువకున్న॥ యెవ॥

వ. ఇట్లు కాలకాశికుండన నగనాధుండాతనిం గాంచి బ్రాహ్మణోత్తమా నీకీప్ర సంగమేల కొనుటకు శక్తికలదేని మూడుభారముల ద్రవ్యంబిచ్చి మెలంతను గొనిపొమ్ము లేదా! వచ్చినతోటబట్టుమన నాకాలకాశికుండు. ముష్కారముల్ విత్తంబొసంగి సతితీల కంబుమరమ్మన నవ్వెలది భర్తనవలొకించి నాధా! నేజనియెద బూర్ణానుగ్రహమంచుమని పదములకై నొరిగినంత రాజచూడామణి భార్యలెండు చేసులుబట్టి కంటిగీరునించి.

సీ. అర్థాంగివై న నిన్నాదరింపగ లేక విధివశంబున నేను విడుమచుటే॥
దాసీజనులవల్ల దగునేవగొను నిన్ను బనిక శ్లాగానేను బాపుచుంటి॥
ముక్త మాటలనైన ముదముద గొనుకుసేయెత నుండునటాచు
వార నుగిరి॥ ఇత కాలంబున కేకాంగివై యుండ నలసినచ్చె
నటాచు గలగు చుగిరి.

గీ. పద్మ భవువ్రాతదాట వెవ్వని తరమ్ము
చావ! లేతెమ్ము యజమానిశాసనమ్ము
పగిదిగడిచి కీలమ్ముగాచావ కొమ్ము
కంట దడి జమ్ము పారుని నెంట బొమ్ము.

వ. ఇట్లు లానరవిభండన జంధ్రవతిసుకుని పెంటబెట్టికొని జనుచుండ లాహితా మృందు దల్లిని విలొకించి.

నాటకురండ—త్రిశ్రగతి.

అమ్మా! మా నా బేడే|| యమ్మా||
బొమ్మలను దెచ్చుటకు వెళ్లెనా|| యమ్మా||
ప్రీతిగల మాతలేచే పండు కోతి రీతినున్న తాత యెవ్వడే|| య||
నిటుగల గుట్టములేవే యీ పేటకు మనకోట కెంతదూరమే|| య||

వ. ఇట్లు కుమారుండడుగ జంద్రమతి కంటసీరునించి.

ఉ. మందను దప్పు గోవు పెనుఘల్లడి నొంది యదృష్ట హీనతకే
బండెల దొడ్డికిం జనినభాతిని కౌశిక్త మాని మాయచే
నించులనుంటి నాడనకు పీతను ముద్దుకుమార నిమదిక
గుండుట మాను నీదు జనకుం డరుచ్చించును రేపు రేయికిక.

వ. ఇట్లు కుమారునాడింపుచు పొరునిగృహముచేర నాకలహకంటకి మగనిజ్ఞాట్టు
బట్టి నామీద దీనింగొనితెచ్చితివాయన చద్రమతి యమ్మా! మగడు గ్రుడ్డివాడైనను
ముసలివాడైనను భర్త సేవేవునిగానెంచి సేవయొనరించి సద్దతినిొందుట కులాంగనలకున్యాయ
య నుట్టియెడ నీగతివుని బాధింతురా నెవనికైగానరుదెంచితిగాని వేరొండుదలంపక
లదన నాకుసీతులు నెర్పుదానవాయని కొప్పుబట్టి భువిక్రందుగనీడ్చి పదతాడనంబొనర్చి
హంసనారియని పేరిడి.

క. ఇల్లు గుమ్మముల నూచ్చి కలియంపివేబట్లి సొంపుగా ముగ్గుల నుంప
నలయు | అంట్లు చక్కగ దోమి యప్పుడంబులపిండి విసరిపెన్నిడ
కలు వెట్టవలయు | విస్తరంబులుగుట్టి వేగ నంగిడికేగి కూరలు గొని
పొచ్చి కోయవలయు | మాటిండి యైన తర్వాత నెంగిలి నెట్టి కడు
శుభముగ నిల్లు గిడుగవలయు.

గీ. మిగిలినట్టి కూడియ్యరు నొక్క నలయు
నందిబడి నెలత చి న్నెలు సన్నవలయు
పగలు రాత్రులు నాకాళ్లు బట్టవలయు
బైట బాపపై మ ముగ్గు బండి వలయు.

వ. ఇట్లాజ్ఞాపింప వల్లెయని కుమారుడుదాను పొరునింటగల పనులొనర్చుచు వసి
యించియుండ హరిశ్చంద్రుండనైనమ్మిన పిత్తంబు నక్షత్రమికిచ్చి నమస్కరించి చను

మన రాజునాబాపండు దిలకించి మాగురువుగార్చిద్రవ్యమిచ్చితివి నానిమిత్తమేమియోచించితి వనవిని నక్షత్రకా మిగురువు ప్రయోజనముగురించి వచ్చితిరిగాని నన్నుద్ధరింపనరుడెంచలేడు గాన నింతిటితో దనివికొంది చనుండన నక్షత్రమందురాజా !

తొ. జనవర కారడవులలో వెనువెంటను దిరిగిన మాత్రమున నను నీసేవ యొనర్చెడి భృత్యుడ ననుకుంటివే మనమున

వ. నీతాతగారి నవుకరుననుకొంటివా నీయబ్బగారినవుకరుననుకొంటివా కొంచ మాలాచింపుమన నయ్యా! రోలపరుష వచనములు పలికెదరు రెండుకోజులలో మీకొ సంగెదనన మంచిది యీవిత్తిమేనాది గురువుగారి ఋణము దీర్చుమన హరిశ్చంద్రుండు నాదనామ శ్రియ—శ్రీపుట.

చంద్రశేఖరా! యీ బాపండిలుల జేసె|| చం||

చంద్రబీజ సర్వత నిలయా! సర్వవలయ వినిర్జిత ప్రళయ! ||చం||

దిన ద్వయములో గాధేయుని ఋణముదీర్చ నేయుపాయము

గనుపించదు బాలాజీ హృద్వనజమిత్ర పార్వతీ కళత్రా! ||చం||

వ. ఇట్లు వితిర్కింపుచున్న సరపాలునాలోకించి రాజా! చింతింపనేల పరమేశ్వరుని శృపనీయందున్నయెడ యాదురకస్థనీకేల మాఋణము దీర్చుమాన్త మాలాచింపుము లేదా? లేదనిచెప్పుము చనియెదనన బ్రాహ్మణోత్తమ! మీఋణముదీర్చ సామ్యించుక యుగావరాదు నన్నమ్మి మీయప్పుదీర్చు కొనుండన కల్లెయని యంగడికి హరిశ్చంద్రుని దోకొని చని జూరునడును నిలుకంటెట్టి నాగయారా! యీతండు శ్రీశంకుపుత్రుండ గ హరిశ్చంద్రుండు. విశ్వామిత్రఋణముదీర్చ మజాయంబులేక విక్రయింపుమని నిర్ణయింప నీతని విక్రయింపబూనితి.

స. అలగాధి నందనుండడుగ నామానికి బుడమింతయు ధారపోసినాడు ప్రజలు సంపదలచే వడ్డిలుచుండు నల్లెడు దీవుల బ్రీతి నేలినాడు | గర్వంబుచే గారు కానలలో సంచరించు వేతాళు జయించినాడు | భరియింపరాని యాపదలంటుకున్న దబ్బరలాడనని బట్టుపట్టినాడు.

గీ. దినమణి కులమ్మునకు వన్నె చెచ్చినాడు

ఏకపత్ని వ్రతంబుధి నిడువాడు

కనుక మూడు భారమ్ముల ధనమొసంగి

పీని గొనిపోయె వేరండు విబుధు లార !

క. ఇట్లువిక్రయింపసమకట్టిన నూర్యనందనుండగు యముండు వీరబాహుండను నామంబున చండాలరూపంబున నరుదెంచి వీని నేనుకొనియెడనన రాజువిలోకించి చండాలా? నీతెక్కడ బాపండడిగిన విత్తమిచ్చుటెక్కడ నన్నెక్కడ కొనుటెక్కడ నీదురాలాపంబులు చాలింపుమన వీరబాహుండు రాజా! మాటిమాటికి చండాలా యనినిరసింపు చుంటివే.

తొ. భూపా! మన యిరువురకు స్నేహము జూపు మధకిద్రవ్యమ్ము చేసిన దాసులుగలరు నాకు నీ శోపవిలేదు నిజమ్ము.

క. ఇప్పింపంబున బలికబాపండడిగిన ద్రవ్యంబొకంగి రాజును వెంటదీక్షింపి చండాలవాటికకుం జని రాజా! నీకువీరదాసుండని నామందీడితి.

ప. మిగుల చౌకగివచ్చు మెత్తని చర్మముల్లాని శిచ్చి చెప్పలు గుట్ట వలయు । రాత్రి యామములందు రాజవీధుల జాతగిట్టగ టమట మాగొట్టవలయు । రేబవ వీన్దుల బైతభూమిక చెచ్చువారిచ్చు సుంకము ల్పట్టవలయు । గ్రామాంతమున నున్న గ్రామశూకరముల విలిచియాహార్థబు బెట్టవలయు.

గీ. పాయగలు పండులను చెచ్చి మూయవలయు

రేయిని బరుండ నాకాళ్లు రాయవలయు
 తోయముల నాకు నష్టపు బోయవలయు
 తీయ కల్లుసారాయి నా కీయవలయు.

క. ఇట్లొంగున నియంప ప్రభుశాసన ప్రకారంబు పనులనొనర్చుచు నొకదింబున వీరబాహునిపాదంబులు వట్టుచున్న సమయంబున మీదానా! నేనొనర్చెడి కాగ్యంబులజాగ్రతిగా జేయసమర్థుడనని తోచినదిగాన నిదిగో ముద్రగుదియ యీవారి వల్లకాటికింజని యచ్చటి పనులనొనర్చుమన భూపాలుండు వల్లెయని చని.

పి. పాతిన వీన్దుల బైకీచ్చి భక్షించు నక్క దుమ్ముల గొంతు లొక్క చోట । ఎత్తిపోసిన బుగ్గి క్రొత్తచేటలు జాపల్తోటు చోయిన కుండ లొక్కచోట । సారాయి ద్రావి మాంసము మెక్కి ముట్టలు నూగు చుండెడి ట్టుద్రు లొక్కచోట । భూజమ్ము లెక్కి నిప్పులరాల్చి యోహోహోహో యను దయ్యమ్ము లొక్క చోట

గీ. ఒత్తి పల్కుమాంత్రిక విప్రు లొక్కచోట
 ఓ ముటిని మెక్కు పెనుకాకు లొక్కచోట
 ఓలిగా గాలు పీనుంగు లొక్కచోట
 అట్టి వల్లకాడు త్రిశంకు పట్టి చూచి.

౪. ఇట్టిచేతనికేతంబునకు నేలికనై యుండకలసికచ్చెనని లోజింతించి యచటి
 పనులు నైరమ్యమండ గాలకాశకుండు లోహితామ్యుని దిలకించి.

సావేరి—ఆది తాళము.

విను మోరి బాలకా! నీన్మహోగ్ని శ్రద్ధతో॥ విను॥
 తినుబడి వస్తువుల బొట్టనిండగి దిని తిరుగుచుంటివిగద వృథా॥ వి॥
 అలవిసీమలకు నేటినుంచి యీ వటులతో జనుదెంచి ఫలపుత్ర
 పుటముల గొనితెమ్ములేనిచో ని న్నటమటగావించుబాలాశీసాక్షి॥

౫. కాలకాశకుం డీలినిబలుక లోహితుండు గనుదమ్ముల నశ్రుచిందువులు జలజల
 రాల్పుచు దిల్లితో దెలుప గుమారుని చుంచుదువ్వ.

కాఫి— ఆది తాళము.

తనయా! తనయా! నిన్నెటు బనిచెదర సవినయా॥ తన॥
 కనికరముమాని బ్రాహ్మణుండు నినుగానన భూమికి బంపదలచెనా?
 అనయముసిరి నోదులదూగుచుండు యతివలకు బుట్టక విపత్తుల
 మునుగుచున్న నాకడుపునజనించి పెనుబాములనుభవింపవలసెనా?
 కారు కానలకు బొమ్మనుటకు నానోరెట్లు లాడురా
 పారుని శాసనంబు మీఱిన భూపద్రోహమబ్బురా కాన
 మారు బల్కరాదు చేయుట మంచి సీమనాథు
 పూర్వపుణ్య మెట్టులున్నదో యీ తీరున బాలాశదయ రాకి పోదా॥

౬. ఇట్లుచింతించి సకలదేశతాప్తార్థసంబుగావించి మమారుని దీనించిపంప లోహి
 తుండు లోడిబాలురంగూడి యడవికేగి సమీపమందున్న మట్టిచెట్టుక్రందంగల పుట్టపై
 నొకపాదము రండకపాదము ప్రూనిపైమంచి యుండెడియాకులంగోయ.

౭. ఆ రెడ్డి నహిరాజుబల

భూతల పతినుతుని పాదమున గరువగ లా

లాతతి నోటను గార్చుచు

హతల్లీ ! యనుచు నెరిగె నవస్థలిపై

వ. పిమ్మట తోడిబాలురంగాంచి నెచ్చెలులారా!

సీ. తడ వయ్యెనని యుపాధ్యాయుడు గోపించి దంశింపబూను సత్వర
జనుడు | గురునకు ఫలసమిత్తుశ్చ పుష్పపత్ర సంతతిని సద్భక్తి
నంపితి ననుగుణలోక మేనేనని లోకాచు తల్లిబాకీనాకు దీర్ఘ నేరితి
ననుడు | గురునాజ్ఞ వేగనై కొని యొక్కసాని మాయున్మును నను
జూచి పొమ్మ నుడు.

గీ. నాకునై నిరీక్షింపుచు వ్యాకులమ్ము
నొందా తలినంపు షొడ లాతయు గరళమ్ము
చెడలి తలకెక్కి నిల్వదీ జీవనమ్ము
వగవంకుండితి కడపటి వందనమ్ము.

వ. ఇట్లుబలుక తోడిబాలురాతని విలోకించి యాహయేమిచిత్రము కొండలవై
నీరుజేయంగల విషాన్ని వట్టిచెట్టున న్నమ్ముగావించెగాని యీచిన్నవానినేమి చేయం
బాలరయ్య శరీరమా గాజువారలేదు చేతులంగల క్తినుమా త్స్యలేదు విషముమింగి
మూర్ఛిలిన నీలకంఠనిపోల్కి మూర్ఛిలై నానాశ్శీమజి యాశీర్వాచన మెట్టిదియో యని
విస్మయించుచుండి లేని దుఖము వెచ్చుకొని వంద్రమతినలోకించి యమ్మా ! పామువలన
నీకుమాననకు చక్షణము సంభవించినది యని బలుక విద్వాన్ కణాపుటయైన సోకినంతి
నొక్కప్రేటున కొరగిన యగటిచెట్టుమోడ్కి నేలకొరగి కొండక కేళునకుం చెరిచి
నెచ్చుకొని.

నవనోజు—అనితానము.

- 1 ఎట్టివారతవిలోకరా కొడుకా ! యెట్టి॥
- 2 నట్టనడవిలోనమట్టి | చెట్టుక్రిందనిన్ను బాము
గుట్టినంతనీమనసెప్పు | చెట్టులున్నదోకొడుకా ! ॥యెట్టి॥
- 3 నాయుల్లమురంజిల్లయ | మ్మాయనిబిలిచివున్న
మీయమనికొంగుబట్టి | యీప్పువారెవ్వరోకొడుకా ! ॥యె॥
- 4 చిట్టినాన్న ముద్దియరాయన | చెచ్చెరవచ్చిముద్దిచ్చి
• చట్టిననా చెక్కిలిమున్ను | బెట్టినవ్వువారెవరోకొడుకా ! ॥యె॥

5 ఖలుదై వమునన్నాప । దలముంచెనని పలుమాను
బలవింపనాతోగూడ విలపించువారెవరోకొడుకా ! ॥యె॥

6 పరిపాలితబాలాజి । కరుణనీగతిమనపై
నెరపినందుననిట్టి । నెవ్వలబ్బినవికొడుకా ! ॥యె॥

వ. ఈగతి నేడ్చుచులేచి యేలికసాని ననలోకించి యమ్మా ! నాకుమారునకు పామువలన నడవిలో చావు తటస్థించెనట కరుణించి నెలవిప్పున నాకలహాకంటకి యేమేమి పామువలన నీలిడ్డండీలైనా మాకుసంతసము యెలయన యింటంగల వస్తువులం దిని క్రొవ్వబట్టి మట్టిక్రిందకుంజలననేలొడిబాలుర వెంటనంటి పెళ్ళిన వీనికేల మరణము తటస్థించును? అనిపలుక నమ్మా యట్లనవలదు కరుణించి నెలవొసంగుమన మంచిది యింటంగల పనులందీర్చి యనకాశమున్న సేవచ్చునన పులంతయుగల పనులనెరవేర్చి కలహాకంటకి పాదంబులంబట్టి యామె నిద్రం జొక్కినపిదప బైలుపెడలి పతిభక్తియే నూతగాజేసికొని మధ్యరాత్రియందడవిజొచ్చి పుత్రునకై వెతికి యొకచోట నెలంబడి యున్న వానింగని లేచి లేవకున్నంత వత్తుస్థానంబున గరతాడవంబొనర్చును.

ముఖారి—అదితాళము.

లేవవేమిరా తనయా ॥ లేవ॥

యేవిధముననిందు । జీవించియుందుముందు॥ లేవ॥

చెల్లబోనేమనీతండ్రి । యుల్లమేరీతిదల్ల ।

డిల్లుచున్నదోదెలియ । దల్లననాముక్తుకొడుకా ! ॥ లేవ॥

అలనామనీచేతినీ । భృధారమనియుంటి

గలనై ననిట్టిపని । కాదనుకుంటి కొడుకా॥ లేవ॥

కన్నతండ్రి! పాలితబాలాజీ । కన్న డెగ్గుజేసితివ్రాయా

పన్నగమును సేకొఱకైగి । ల్పనజేసెనన్నా ! రాచ

మిన్నా ! నన్నుగన్నతండ్రి! కన్ననబలుకకున్న బ్రతుకుటనున్న॥ లే॥

వ. ఇట్లేడ్చుచు నుచిత సంస్కారము చేయదలంచి మావున విడ్డనెత్తుకొని స్వకానవాటికం బ్రకేంచి యొండుకట్టలంజేర్చి చిలిపేర్చి దానిపైగుమానుది.

ఉ॥ ఓరికుమార నిన్పసిడి యుయ్యెల తొట్టిని బెట్టి దాదులిం

పారగ సాధమధ్యమున బాటలహాయిగ బాడి యూపగా

గూరుకు జెందుసివిప్రుడు ఘోరమృగావళులున్న చోటికిన్

జేరగవచ్చి పెంజలువచే గతజీవుడవై తివింక యే
తీరుననుందు నిన్విడిచి తీరనిదుఃఖము పెట్టిపోతివా.

వ. ఇట్లు జంతుంచి యగ్నిసంస్కారము నేయండలంచి ప్రదక్షణమొనర్చి బేకు
లాడక.

హిం॥ భయిరవి—రూపకము.

నీకునాకుగలయుణము. నేటితోదీరెనాకొడుకా! ॥ ఏకు॥

భీకరాహిబుసకొట్టుచు । నీకాల్గఱువగనపుడు

నాకొడుకాయెంతతల్లడిల్లినాప్రోయిటురావో॥ ఏకు॥

మగనిబాసినిన్నుజూచి । మదిలోపలబాదుకొన్న

దిగులుమానిధైర్యమున! దిరుగుచుంటికొడుకా !

వగవహించిబాలాశీ! పరదుండునాకుత్తుక

జెగనికత్తితోడగోస! తగుదయనాపైనిడక

సుగుణగణా! నాకుంగల । వగపుమాన్పువారేరీ

జగతినినాకేమియుదో । చదు చూపుమేదియొదారి!సి॥

వ. ఇతైరంగున బలవింపుచుండ హరిశ్చంద్రుండాలకించి వచ్చి నీవీనడురేయి
నిచ్చటికేలవచ్చితివి మరణమొందినవాడు నీకేమికావలయు నేకారణమున నీతండంత
మొందెనో చెప్పుమన నాకెలంది.

ఆనందభయిరవి—చతురశ్రగతి.

ఓపాననచర్చితా! యఘలతాలవిత్రా!! యో॥

బాషనయ్యయింటగల్గినట్టి! పనులొనర్చికాలముగడుపుచుంటి॥ నో॥

నన్నుహంసనారియనుచుబిలుతురు! నాయేలికఫలములదెవ్వనగా

క్రన్నననాకొమరుండడవికిజని । కొన్ని పండ్లగోయుచుండన త్తరి

పన్నగంబువీనినిగఱువగత । ప్రాణుడయ్యె నల్పజీవిదల్ప వీనిగాల్ప

సెలవొసగు॥ మో॥

వ. ఇట్లు విన్నవించి వాతండాలోకించి వాయుశ్శరేనిది ప్రేతభూమికి వచ్చిసం
దుకు నాడుదానవగుట వచ్చిందితి నిదియే చుగనాడయిననో నీకరవాలమ్మున వానితల
గుంపులుకేయక మాన నాపేరు వీరదాసుండు వీరబాహుడగు వాయుజమానని కాననం

బవలందించి యిచ్చటనుంటి సాదాపేర్చినంతవోటుకొక మాడసమర్పింపవలయు నీవంగీకరించితివేని మాడయిచ్చి చిన్నవానికి నగ్ని సంస్కారమువర్షము లేదా ! వచ్చినమార్గము పట్టుమన మహాత్మా !

తొ. ఇడుమలనేకముబడుచుంటిని నాకీగత్తివాసెనుధాత

కడుబిడరాలనెల్లీయంగల కాసైనలేదుచేత

కరుణింపుము చెదరిపడియున్న యీకట్టెల్లె బేర్పుటకు

వెరపుమాన్ని సెలవైనంగుమిపుడీ పీనుంగునుగాల్పుటకు.

వ. ఇట్లు బ్రాహ్మింప చిన్నదానా ! ముష్టిభూసనప్రకారము చేయక వీలుపడదని నొక్కి వక్కాణించినను కొంచుయి నాటించింపకుంటి. విధాయకముగా నుకు మాడ సమర్పింపక తప్పుదా నరనిజాచి కన్నీరునించుచు.

సీ. సకలభూపాలక మకుటోరునవరత్న కాంతిశుంభత్వాది కమలు డెరడు । గాధేయుకరుణస్వర్గముగొన్నయల త్రిశంకునిచూర్చిసెంపుడు కొమరుడెవడు । పిల్లలగాపాడు తల్లిదండ్రులనీటి బ్రజలహర్షముగ గాపాడెనెవడు । అన్యతమాడగలేక నప్పుగీర్పుటకునై నూలినంగి ఓబెట్టి యమ్మెనెవడు ।

గీ. విష్ణుచంద్రుల కావిర్భవిచెనెవడు

అట్టివరహరిశ్చంద్రుని యనుగుపట్టి

కశినమైనట్టి యీవల్ల కాటిలోన

తలబెట్టుటకై నను తగడటయ్యు ?.

వ. ఇట్లన వీగదాసుండు యేమేమిచక్రవర్తి శ్రద్ధనంటి యొకకాసైనను లేకపోయినదో ! యన చంద్రులతి నుహాత్మా ! యున్నయెడ యాబాధయెందుకు నాయందనుగ్రహింపును, చిన్నదానా ! కరుణింపుము కరుణింపును మఱిమఱి నల్గురుచుంటివి.

ఉ. పంచశరాధిపాజ నెడబాసియశోధనమెల్ల నభిలో

ముంచికులాభిమానమొక మూలనుజేర్చి యదృష్టహీనత

బంచమవరజాతునకు నొకరునై యిరురుద్రభూమికే

తొచినక్రూరచిత్తుడునీ ! దయజూపగలండాచెప్పమా ?.

వ. పోనిమ్మ కానైనలేదంటివి నేజెప్పినచొప్పునజేయుము.

తొ. జలజపత్రనేత్రా ! మాకీయగవలసిన మాడకుబదులు
గళమునగళతహానమిచ్చి సంస్కారంబానరిచి కదులు

వ. ఇట్లన శతమానమిమ్ముని యడుగుచున్నాడు నానంగళనూత్రము నాపేనిమిటికి
దప్ప పెరవారికి గానరాదుగనుక నితండు నాపతియే సంజహములేదని హాశ్చంద్రుడు
చవలాకించి.

క. జనవరమును మీఁగొడమి

దనునిద్దురబోయినట్లు ధరణీస్థలిపై.

తనయుడువడి పెనునిద్దుర

గొనియున్నాడిదిగొనూడుకుమతవిదూరీ.

వ. ఇట్లు చంద్రమతిపలుక హరిశ్చంద్రుడు దుఃఖమాపలేక.

హరి॥ భయిరవి—ఆది.

ననుజూడుకన్నుదెరిచి నాముద్దులకుమారా ? నను!

పనిమీఠనేయిట జనిమరలవచ్చుచున్న

ననుజూచి గాగౌవచ్చినా డనియెదురువచ్చువారెవరో

నకరములమీదపుణ్య లోకమునకంపెదవని మా

రాకారనమ్మియుండ గాలాశేవరిదుని సత్కృప

లేకయేకదా ? నిన్ను నాకరముల మీదబుణ్య

లోకమునకంపవలనివచ్చెను నాకునూర ! నుకుమారి ! నను॥

వ. ఇట్లు బలివించు నరవిభు నాసతీమతిల్లి చూచి కివితేకా !

క. మనమిగిలి దుఃఖాస్థిని

మునిగిన లాభమ్ములేదు ముందుపనులుయో

చనజేయుడి నుడుదోపక

మునుకే యేలిక నికాయ్యమును కేగినలెక్క.

వ. ఇట్లన హరిశ్చంద్రుండు యువతీలలామా ! యిచ్చట నెవ్వరుండిరి తేయావలసిన
కార్యమా గానింప బాగనుండునని నీలంపునేవునకు నాచగలమా ! గావున.

తొ. తడయకజని నీయేలిక బాపని నడిగిమాడమాకిమ్ము
బుడులేనులేదుపరిగాల్పవచ్చునో పూర్ణేందువదన ! లెమ్ము.

వ. ఇట్లన జంద్రమతి ప్రాణేశా ! చిన్నవానిని బాగ్రతగాచూడుము చని వచ్చెద
నని పారునింటికి బోవుచున్నతరి గాధేయతే సంపదిన దొంగయొకడు కాశీరాజ
పుత్రునిజంపి యానగలన్నియొడెచ్చి చంద్రమతికిచ్చి పిన్మట రాజభటులతో కలిపినచ్చి
వారలకీవనబాతీ నప్పగించ తద్భటు లీమెను కాశీరాజముందర నిలుపగా దీనిముఖము
చూడకొడదు. వీరబాహునియొద్దకు దొకొనిపోయి తలతఱగలసినదని యాజ్ఞ నేనిచ్చితి
జనుడనిరాజువల్గు నంతవామెను వీరబాహునియొడుట నిలుప నాతెండు నానాకరు వీర
దాసుండు పల్లకాటిలో కావలియున్నాడు వానియొద్దకు పొందన మంచిదియని చంద్ర
మతిని రుద్రభూమికి గొనితెచ్చి హరిశ్చంద్రునియొడుట నిలుప నాతెండు విస్మయమంది
యేమిచ్చిత్రము రణభూమిని నోటగడ్డి గఱచినప్పువారల నిరాయుధుల కరణముగారు
వారల రక్షించునేను నిష్కరణ మీయాడుదాని జంపవలసినవచ్చినది చంపితివా శ్రీహ
త్యవచ్చున మానితివా రాజుద్రోహమబ్బినని జోలాయమానముండై చింతించు సమయం
బుక నాసాధ్వీలలావ పక్కున కవి భర్తనవలోకించి.

సావేరి—అదితాళము.

అనుమానింపగ నేలా యవనిపరిపాల॥ యను॥

వినుమీయేలిక చెప్పినగతిగా పంపబూనుకొమ్ములేలెమ్ము॥ అను॥

రాచపట్టనిజంపినగల్గెదోమకొంటిననుచుదుర్మార్గులు

నిచాపనిందనాపై నెక్కటి నిల్పినారుగానవేరేయా

లోచింపగ నేలా ? బాలాజీ లోపమెన్న నిఘాలాత్తుడేగతి

నీచేతిక త్తిచేనను ద్రుంపుమ రీచివంశాభిచంద్ర! నరేంద్రా ! ॥అను॥

వ. ఇట్లాకెంది కలుక నరేంద్రు దామెవై ర్యమ్మున కచ్చెరువొంది మంచిదియని
నరుకబోవ నానవ యమ్మున విశ్వామిత్రుం డరుడెంచి కరవాలమ్ము బట్టుకొని భూపాలు
నిజూచి.

కమాచి—అదితాళము.

ఓరాజా ! తగునాసతిని జంపబూనుట॥ లో॥

వీరదనిభ త్యాగీగజరజనీచరనూదనపదానురాగి॥ యో॥

రక్కనుడవుగాక ఆహ రాజు నెమలిలేక వశిష్ఠుడు

చక్కెరబోడుల జంపమను చదువు మక్కువతో జెప్పిన
మనముప్పెన॥ యోరా॥

అరిభూపాలసమాజోన్నతమద మణంపగలశక్తిగలసే
కరవాలమున గులాంగనకుత్తుక ఖండింపగనాసక్తిధరణీ
వర ! దృఢముగబుట్టెనపిచ్చి పట్టెన నీనీతిగిట్టెన॥ యో॥
అమలంబయినట్టి నూర్యకులమున బుట్టిసే
యనుంగుపడతిని సమయింపగసమకట్టితివా? నీని
మమునుదిగనాడినాకూతులహస్తములువట్టినట్టయిననీకూర్చి
కొమరుడుజీవించుమరిసే కోమలియే లభించు నీరా

- జ్యము క్రమ్యమవచ్చు బీబాలాజీవరదుడుమెచ్చు॥ నోరాజా॥
న. ఇట్లు విశ్వామిత్రుండన హరిశ్చంద్రుండు మనికులొత్తమా !

తోడ్పాటి—ఆదిత్యము.

వినుమయ్యనామోనవి పినుంగవనొడ్డి॥ విను॥
మునుమీరు నాతోజెప్పిన బుద్ధులుగావె క్రొత్తలుగలవె॥ విను॥
పరులగతినినన్నెంచకనాకర వాలమ్ము విడిచి యింటికి సత్వర
నరుగుమింక బీబాలాజీదా సావనుండుమిమ్ముగాపాడు నేడు॥ విను॥

న. ఇట్లనే విశ్వామిత్రుండు సిగ్గునజనియె పిన్నుట హరిశ్చంద్రుండు రెండవపర్యాయము నరికిన నాకరవాలమ్ము పూవుదండెరంగునజుట్టికొనిననీల వగండాశ్చర్యమంది మూడవపర్యాయము పరిశోధించెదనని నాభగ్యపతిత్రయయ్యెనేని యిప్పుడీ కుత్తుక తెగుసుగాకయని కత్తియెత్తిననని జండ్రవతి మాయనికై జూడ్కి నిల్చి హస్తములు కోడించి.

సీ. నన్ను బుట్టించితే నరజన్మమేనాకు గరుణింపుమయ్యయోకర్మనామీ
అందుసద్గుణవంతు రాలుగాచక్కని కారణగానుంపుమోకర్మనామీ
సత్యాత్మడగుహరిశ్చంద్రునినాభర్తగాజేయుమయ్యయోకర్మనామీ
ఆజ్ఞదప్పనిలోహితాన్యుండునూనుండుగానుంపుమయ్యయోకర్మనామీ
పేదసాదలబ్రీతి నాదరించుటకువై కనకంబాసంగుమో కర్మనామీ
సంగీతసకలభాషాసాహితీపరిజ్ఞానంబాసంగుమో కర్మనామీ

ఆర్యానుకూలవేదాంతవిద్యాసక్తి గరుణింపుమయ్యయోకర్మసాక్షి
అంత్యకాలమువచ్చి నప్రముత్తైదువగాదర్శజేయుమో కర్మసాక్షి

గీ. నిర్మలకరప్రదీపయోకర్మసాక్షి
గ్రహపతి! లోకబాంధవా! కర్మసాక్షి
కమలచక్రసమూహస్థ కర్మసాక్షి
కర్మజాభవ హరిరూపకర్మసాక్షి॥

ప. అని యితైరంగున బ్రాధింపుచున్న సమయమ్మున.

హిం! భయరవి—ఖాడగతి.

అంతనాగీర్వాణులంతరిక్షమ్మున నంతయోచితగొని వింతగను
చుండన్ । జెంతగలభూతములు గొంతుకలబంబి నల్లంతగొనగూకలిడి
గంతులిడుచుండన్.

మిశ్రగతి.

తలమీదనల నెల వంకతో నెకకేల ముద్దులజొక్క
జడలందుగల మిన్నేటితో కొనవంగుచిటికెనగోటితో
గననింపుగల మింజడలతో విభూతిబూసినయెడలతో
వెనునంటుయేనుగుతోలుతో నొక కేలముమ్మెనవాలుతో
మెడనున్న పునుకల దండతో నెకచేతబంగరుకొండతో
కడునల్ల కుత్తుక సొంపుతో నెమ్మేన పాముల గుంపుతో
తోడమీద విదైల ప్రోడతో మునుమున్ను జెల్లనిదూడతో
దయగల్గు చల్లనిచూపుతో వెనుమంచుగుబ్బలిపాపతో
మహానటుం డరుదెంచె నామానవతిని గావన్॥

ప. అంత నాయాలిమగ లాడేవుని నిలోకించి.

అనందభైరవి త్రిశ్రగతి.

పరమేశ్వరిస్వయా । పముగని ధన్యులమైతిమి
కటప్రదీరె నింకదయా । కరగజదానవహారా ? ॥ప॥
దేవతలయినను నీమాయ । దెలియలేరు మృగధరా

మావశమా గనుగొనను । మామనోబబుభరా॥ ప॥

పాలిత బాలాజిదాస । భక్తజనాధినిరాస

పాలాక్షాప్యామకేశ । పాపతిమిరదినేశా॥ ప॥

వ. ఇట్లు నాతిజేయ మహాదేవుడా హరిశ్చంద్రుని మేను నిమిరి రాజా ? నీప త్యమ్మునకు మిగుల సంతసించి నాడ నీకీకష్టములు ముట్టడించెనని వగవకుమని బుజగించి.

సావేరి—ఆదితాశము.

రాజా ! దీనమానవకల్పభూజరూప వినిర్జితరతి॥ రాజ॥

రాజరాజ శేఖర బీబాలాజీవరదపాదానుమోద॥ రాజ॥

నకుమున జర్మమువేసి పెన్నెడల విభూతినిబూసి

బకుగుడయ్యములు గొలువగయ్యావల్ల కాటికిని బ్రభుడనైతిగో

పుడమిత్రేడనాతో సమానుడవీవు నీ

నడత లితరభూపతులకు నరయగలేవు సుగుణములకు స్థానమీవు॥

చూడు, సింభార్యశలినాడు, కలిరాజు బాపండు

గాడు, సియ్యెడుదుడగుమాలానాడు, సమవళికాయదివల్ల

కాడుగోడు జన్నములొనరించెడిపాడు సందియంబేల గనుగొనుము

నేకుభూమిలో నీకుసమానుడు లేడు మదినిగలగోనుదిగనాడు॥ రాజ॥

వ. ఇట్లెందున బల్లి హరిశ్చంద్రుని కన్నునకుండుడున నాతండంతయుజూచి స్మయించి.

క. జలజాగిమాళి ! సిమసి

మలు బలరిపు పద్మభన సమాపతులైనన్

నెలియగ లేరను వాడుక

కలదిక మాబోంట్ల కెల్ల గనుగొనవశమే.

వ. అంత చంద్రమతిని పార్వతీదేవి గాంచి యమ్మా నీపత్నితా ధన్యుమన కంత నో యానందించితి నీయభీష్టం బెఱింగింపుమన నా చంద్రమలేతమ్మా కాత్యాయనీ ! కాశీరాజ నూనని దంపినానను నింద నొందియుంటి నాచిన్నవానిని సజీవునిగాజేసి నాకుంగల యపనిందబావుమని బ్రాధింప సాధ్యలలామా ! నీకీచింతయేల యిదివరకే బ్రతికించితి సంగయ మొందకుమను సమయమ్మున లోకాపాన్యుండు లేచి నిలువంబడ

నానుగుణవతి కడలేనియానందమున గొమరునెత్తుకొని ముద్దిధుచున్నంత విశ్వామిత్రుం
డరుదెంచి యోహరిశ్చంద్ర నరేంద్రా ! నీయెడల జాల నపరాధివైతి తమింపుము మఱు
నీరాజ్యమును కైకొనుమన రాజు తపోధవా ! మీశ్వపారసమువలన నాయశంబు
లోకమున వ్యాపించుటచే నాకు మేలుగావించిన వారలలో నొకనిగానెంచితి రాజ్యము
నాకవసరములేదు మీరే యనుభవింపుడు లేనిచో మీయిష్టమునచ్చినవారిచే బరిపాలింప
జేయుడని బల్కు గాధేయుండు రాజా ! నాకు నిష్టముగల రాజువు నీవే పాలించెదవా
యన్మతమాడెదవా ? యని బల్కు సమయమ్మున వశిష్ఠుం డరుదెంచి యోహరిశ్చంద్రా !
వాశిష్ఠుడవైనందుకు నామర్యాద నిలిపితివి పాపమీతండు క్రమ్మఱ రాజ్యభారము
పఱింపుమని గోరుచున్నాడు గనుక గాపాటిమాటయైన జెల్లింపకున్న సరసముగా
నుండదు గావున గౌరవని శోరికదీర్చుమన హరిశ్చంద్రుండు వల్లెయని మఱు రాజ్యముం
బాలింప నుద్యుక్తుండైనంత సచ్చట పట్టాభిషేకంబొనరించిరి పిమ్మట నారదుం డెయ్యో
ధ్యకరుడెంచి హరిశ్చంద్రుండు వచ్చుచున్నాడని సత్యకీర్తితో విన్నవింప నాసత్యకీర్తి
యత్యంతానందమ్మున కౌశికునాజుచే పట్టణం బలంకరించి యెదురుగవచ్చి హరిశ్చంద్రుని
దొకొనిచని పట్టాభిషేకం బొనరించిరి. తివరంతరము సతీకుత సమన్వితుండయి యను
కులమ్మున రాజ్యంబేలి యంత్యమున సద్గతియొందె. నిట్టి హరిశ్చంద్ర చరిత్ర వినువార
స్మృతవాదులుగాకుండ మండు నటుల బ్రయత్నించి తత్ఫలమనుభవించుటగాక.

త్రైశంకువిజయము సమాప్తము.

సురట—ఆదిత్యాళము.

మంగళం మహాదేవ మంగళం జయ॥ మ॥

అంగజగర్వ విభంగసాగర నిషంగ నగజాతముఖరాజీవ ప
తంగదళిత మాతంగదనుజధవళాంగ వృషతురంగ దయాంతరంగ॥
బాలచంద్రశేఖర రణభీకర । నీలకంఠ ఘోర దురితాధ్రవా
శూలకరధృతకపాల శూలకరు । కాలవాల బాలాజీప్రపాల॥ మ॥

హరిశ్చంద్రుని జన్మవృత్తాంతము.

వ. దక్షప్రజాపతి భాగ్యయగు సుకరిణియం దిరువదేధుడు కుమారతెలు పుట్టిరి వారలకు క్రమమున అశ్వని, భరణి, కుర్బిక, గోహిణి యను మొదలగు నామంబు లుంచి గారాబమునఁబంచి సకల విద్యాధికులంజేసి వెండిజేయనూహించి చంద్రుండు దన బిడ్డలకు దగినవాడని నిశ్చయించినంత నాహుతులు తల్లిడికి మొక్కి న్నాన్నా ! మాయక్క చెల్లెండ్రనందరిని చంద్రునకు గట్టిపెట్టు సూహించినట్లు కంటిమి అయితే మాలో రోహిణివిద్యయందు చక్కదనమున తెలివితేటలలో చుకన్న వేయిరెట్లెప్పుడుక నామె యందనురాగమున పుష్పల ననాదరించుననుభీతి స్వాయులముల నల్లకొనియున్నదిగనుక నిట్టిసంగతిలో కొంచెమాలోచించి వెండిగాకంచుట మాయభినుతంబన నామాట తల్లిడి విని చంద్రునిరావించి తనకుమారతెలు యుద్దేశమెఱింగించి యందరియందెక స్వభావ ముతో వర్తించునట్లు కథార్చుచేయించుకొని బిడ్డలను చంద్రునకచ్చి వెండిగాకంచె నంత నాయాత్రేయుండు భార్యల వెంటనిడికొని యిల్లుజేరి సుఖింపుచు రోహిణియందుగల ప్రేమాతిశయమున దక్కివారల ననాదరింప నాగరితలు తల్లిడిమొలకుజని భర్తావలన వారలకుంగలిగిన యవమానమును తెల్లడింప దక్షుండు గోపించి కళానిధి కళాహీనుండగు గాకయని శపియించె నానంగలి రోహిణినిదిగులున దండ్రిని దప్పించి నాన్నా ! మీ నో నాఅక్క చెల్లెండ్రు చెప్పినమాట్రంబున గోపించి నాభర్తాను శపియించుట ఛిన్నిము గాదు కరుణింపుచుని పదములమీదబడ నక్షుండు గనికరవృద్ధయై చంద్రునిరావించి నీవు నామాటమీరి నడిచినందున నీగలి శపియించితినని యదుగ గా చంచురుండు దక్ష ప్రజాపతినిచూచి మహాత్మా నావలన నీలోపము జరిగినమాట నత్యమిది మొదటి తప్పుగా నెంచి తీమింపు డింతటినుంచి యందరి నేకరీతిగ జూడకున్న మీచిత్రాను సూని జరుప వచ్చునన దక్షుండు కొన్ని దినములు సుకూపముగానున్నచు కొన్ని దినములు కురూపముగా నుండువు గాకయని చంద్రునకుంగలకావము మనలించె. అంతనందు డిండుముఖులతో బోవుచు గౌతమాశ్రమమునంగల మొకసంస్కృతుడైన అందు భార్యలతోగూడ నలక చూడి నిశనివాసంబుజేరె. నిత గౌతముండాకొలను సమీపించి అందుగఁ జలంబు భిలం గుటజూచి కోపంబున నింతిటినుంచి యీసంస్కృత నాడువారు మునిగిన చుగవారును చుగవారు మునిగిన నాడువారిగుదురుగాకయని శపియించి ననియె. నిట్లుండ నొక దినం బున చుగల నాగలినిలో స్నానమాడదలంచి చంద్రుండు భార్యలతోనరుదెంచి మొదలు

తానుదిగ శ్రీరూపుండయి కొంతవడిచిందించి విష్ణువును బ్రాధింప నతండరుదెంచి శ్రీరూపముతోనున్న చందురుని మోపించి వ్యవహరించినంత కుమరుండొదకె పిమ్మట నాచారి గౌతమునివలన సరస్సునకుం గలిగిన కాపమునుజెప్పి నీవిప్పుడు శ్రీరూపమున నుంటివి నుగల నిందు దిగితివేని మగవాడనగుటకు సందియములేదని జెప్పగా చంద్రుండు నుగల నాసరస్సునదిగి యెప్పుటివలె మగరూపమును వహించి కన్నకొమరు నచట విడిచి భార్యలతోగూడ నింటికిజనియె శ్రీహరియు వైకుంఠమలంకరించె నంత నా కోనేటి గట్టునబడియున్న చిన్నవాని రోదనము గౌతముండువిని వచ్చి బిడ్డనుజూచి మెచ్చి దివ్య దృష్టితో బాలకుని జన్మస్థితి తెలిపికొని అచాల్యును రావించి బాలకుని జన్మకథనం బెరి గించి హరిశ్చంద్రుండను పేరిడి పెంచుమన నాతిపద్విని గారాబమున బుత్రుని బెంచు చుండె నంత నొక దివసంబున త్రిశంకుండు సంతానములేక పరితపించి గౌతమునితో తన కుంగల లోప మెరింగింప నతండి చిన్నవానినొసంగి వృత్రాంతిమంతయు వెల్లడింప త్రిశం కుండత్యంతానందంబున బాలకుని దోకొనిపోయి గారాబమున బెంచి తనరాజ్యమునకు ప్రభు వుగా నియమించెను.

హరిశ్చంద్ర జన్మకథ ముగిసెను.

శ్రీ

చంద్రమతిదేవి జన్మవృత్తాంతము.

తన ముగళనూత్రము పెనుమిటికి తప్పుపరులకుగానరాని కారణము.

౯. అవంతిపురంబున పురందరుడనువానికి నేడ్గురుతనయులు నొకపుత్రికయు గలదందు కనిష్ఠునకు అష్టవక్రడనుపేరు వానికి సంబుజాక్షియును నామాంకితముగల యొక చక్కగబోడిని పెండ్లిచేయ నామె పెనుమిటి కురూపుండగుట వాని నిరసింతి చిత్రకేతుండను రాజుతో గూఢముగ వ్యవహరింపుచుండె నీచర్య లత్తమామ లాలోకించి యంబుజాక్షి నొకయంటుచుని తాళమువేయ నీసంగతి చిత్రకేతుండు తెలిసికొని భటులనంప వారలేతెంచి యష్టవక్రుని తల్లిదండ్రులం జంప తక్కినవారలాదేశంబువిడిచి పారిపోయిరి. తాళముపీడగొట్టి యంబుజాక్షిని దోకొని రాజునకు సమర్పింప నామె శరీరసౌఖ్యము నాచిత్రకేతువలన దీర్చికొనుచు మితిలేని పుణ్యకార్యము లొనర్చుచు కొన్ని దినముల కారతువువిడిచి గొప్పకీడియై జనించి దారువనదుమనుండ నొకకీరాతుండా కీటకమును జంపె నంత మాడవజన్మంబున కంపిల్యపట్టణంచేలు జయసేన కుకవాణులకు ముమాతెయ్య ననిరంప సిద్ధాంతులు చంద్రమతియును పేరిడి యాచిన్న దియమంగళవతిగానుండు నని జెప్పిరి. పిమ్మట చంద్రమతి పండ్లండేండ్లు ప్రాయచుల్చి రజస్వలకాగా నానక్షత్రము దైవజ్ఞులచూచి యాచిన్నది మీరాజ్యమందుండెనేని నీవు రాజ్యభ్రష్టుడవై కట్టిడుమ లనుభవింపగలవన జయసేనుండు గడుచింతించి యొకపైలైలో జంద్రమతినుంచి యాపేటికను నదిలో విడిచిరి యంత నాపేటిక నదిలో స్నానమాడుచున్న మయబ్రహ్మను సమీపించిన నతండామందసమును విప్పిచూడ నాదేవి మయుని పాదములమీద నొరగ నతండు కనికర హృదయుండై చంద్రమతిని మంగళవతి వగుదువుగాకయని దీవింప నాకన్య యోమహాత్మా! మీరు పుణ్యపురుషులగుట మీదీవెన వ్యభిచారము కాగూడదు గనుక నన్ను ధన్యురాల జేయుండని తన వృత్తాంతం తెరింగించి చేతులు జోడించి నిలిచిన వామయుండు యోగదృష్టిని సంగతి తెలిసికొని అమ్మా! నిన్ను పుత్రికగాభావించు నీకొరంత దేవుండు దీర్ఘులడని యూగడించి యామెను దోకొని పోయి తన పుత్రికయగు మండోదరిని విలిచి అమ్మాయీ ౨ యామెనీచెల్లెలు. పేరు చంద్రమతి మీరిరువు రనుజూలముగానుండుడన వారలనురాగముతో వలికంపుచు జనకుండావలకుబోయి వచ్చునెడ తండ్రికి నెదురుగజని సంతసమొదలించుచు దినములు గడుపుచుండెరి అంత నొకదినంబున హరిశ్చంద్రుండు వేటకయ్యవచ్చి మండోదరి చంద్రమతు

అంతా చి యందు చంద్రమతియం దనురాగ మేర్పడి తనయూహం బెలుప నయ్య
యది యుచితంబుగాదు మాత్రుడైనదిగి పెండ్లియాడుట స్వాయంబని బలుక నాతం
మియు మాయలుకలేక మరల యింటికిచనియె అంత నాచంద్రమతి భూపతిపయింగ
మోహంబున జిల్లింపుచు నాడు తల్లికి నెదురుగ బోవమిచే మయిండు అమ్మ
మండోదరీ ! నేడు నీచెల్లెలురాని కారణంచేమని యడుగ నాభుంజోదరి జరిగిన సంగతి
నెఱింగింప నతండు కడుసంతసించి యొక శుభదినంబున మునిపుంగవుల రావించి హరి
శ్చంద్రునకు జెంద్రమతినిచ్చి పెండ్లిగావంప వధూవరులు లేచి ఋషులకు నమస్కరింప
వారలావదూరత్నమును దీర్ఘసుమంగళీభవయని దీవింప మయిండు వారల నవలొకించి
తపోభవలారా ! యీచిన్న దానిగాధ యిట్టిది మీదీవెన రిత్తబోగూడదన నా మామలు
యోగద్వష్టివలన సంగతి నెఱింగి వారలేకముఖంబున నీచంద్రమతి మంగళనూత్రము
భర్తకుదప్ప పరులకు గానరాకుండునటల దీవించిచనిరి. తత్కారణమున చంద్రమతి
మంగళనూత్ర మొరులకు గానరాదు.

సమాప్తము.

10852

